

Vurdering som *fremmer* læring og elever med behov for tilpasset opplæring

Målet med dette dokumentet er å gi et sammendrag av de viktigste sakene som kom opp under the Agencys prosjekt Vurdering i inkluderende miljøer, i forbindelse med anvendelsen av begrepet Vurdering som *fremmer* læring for elever med behov for tilpasset opplæring.

En viktig side ved vurdering som fremmer inkludering i praksis som fremkom av de pågående diskusjonene med prosjektekspertene, var begrepet vurdering som *fremmer* læring. Henvisninger til dette begrepet finnes i de fleste av prosjektets nasjonale rapporter om nasjonale vurderingssystemer (www.european-agency.org/site/themes/assessment/index.shtml). I disse nasjonale rapportene anses vurdering som *fremmer* læring for å være en "kvalitativ" form for vurderingsprosedyrer. Denne formen for vurdering – også kalt "formativ vurdering" eller "prosessvurdering" – utføres vanligvis i klasserommet av klasselærere og fagpersoner som samarbeider med klasselæreren. Begrepet omhandler vanligvis vurderingsprosedyrer som gir lærere informasjon om elevenes læring, og hjelper dem å planlegge neste trinn i opplæringen.

Som en sentral oppgave i andre fase i the Agencys prosjekt ble det besluttet å se nærmere på begrepet vurdering som *fremmer* læring og hvordan dette kan anvendes i forbindelse med vurdering i inkluderende miljøer. Det ble gjennomført to aktiviteter:

- en gjennomgang av tilgjengelig litteratur om begrepet. Dette var en kort gjennomgang av engelskspråklig materiell (se litteraturliste i slutten av dette dokumentet).
- diskusjoner med alle prosjektekspertene.

Prosjektekspertene fikk presentert informasjon fra den innledende gjennomgangen av tilgjengelig litteratur som en spore til diskusjon. Deretter ble ekspertene bedt om å reflektere over forskjellen mellom vurdering som *fremmer* læring (formativ vurdering eller prosessvurdering) og vurdering av læring (summativ vurdering) ved hjelp av følgende parametere:

PARAMETERE	VURDERING SOM <i>FREMMER</i> LÆRING	VURDERING AV LÆRING
Formål	Støtte læring	Ansvarliggjøring (tilknyttet forhåndsdefinerte standarder)
Mål	Informerer opplæring og læring Fremmer læringsutvikling Fokuserer på forbedring Utvikler elevenes evne til å reflektere	Innsamling av informasjon om hva som er oppnådd (en karakteroversikt) Sammenlikner med forhåndsbestemte mål Fokuserer på prestasjon
Aktører	Lærere, elever, foreldre, klassekamerater, andre fagpersoner på skolen	Lærere Eksterne fagpersoner
Når	Fortløpende	På faste og forhåndsbestemte tidspunkter
Verktøy	Diskusjoner, observasjoner, egenvurdering, vurdering av klassekamerater, lærerdebatt, kommentarer uten karakter, dialog,	Tester, terping, karaktersetning, utspørring, observasjon

	utspørring, tilbakemelding, oppgaver som ikke karaktersettes, mappe, individuell opplæringsplan	

Etter Harlen (2007a)

Den viktigste forskjellen mellom vurdering som *fremmer* læring og vurdering av læring kan sies å være formålet med at lærere og andre fagpersoner samler inn læringsresultater.

Selv om noen av verktøyene er de samme (f.eks. utspørring), var hovedbudskapet i tilbakemeldingene fra prosjekteksperterne at man må huske følgende:

- Vurdering som *fremmer* læring tar sikte på å forbedre læringen, mens vurdering av læring tar sikte på å sikre en ansvarliggjøring (av skolene og lærerne).
- Vurdering som *fremmer* læring undersøker læringspotensialet og angir hva som bør gjøres videre for å fremme læring, og fokuserer på dynamikken mellom opplæring og læring. Vurdering av læring viser hva som allerede er oppnådd, pugget og tilegnet, og gir et øyeblikksbilde av den nåværende situasjonen.
- Aktørene som er involvert i vurdering som *fremmer* læring, kan bidra med opplysninger om fremgangen en elev har hatt, og hvordan skolen har bidratt til denne utviklingen. Aktørene som er involvert i vurdering av læring, omfatter også eksterne fagpersoner (f.eks. inspektører). Disse kan være påkrevd for å gi et bilde av en skole på et bestemt tidspunkt, men de kjenner kanskje ikke alltid skolens bakgrunn og miljø godt nok til å gi opplysninger om elevlæringen.

Vurdering som *fremmer* læring og elever med behov for tilpasset opplæring?

Det å gi tilbakemelding til elevene om læringen deres er det viktigste når det gjelder å forstå forskjellen mellom pedagogers alminnelige bruk av begrepet vurdering som *fremmer* læring – slik det som regel brukes for eksempel i prosjektets nasjonale rapporter – og slik det brukes i forskningssammenheng.

I det store og hele handler vurdering som *fremmer* læring om å samle inn læringsresultater som brukes til å tilpasse opplæringen og planlegge hva som skal skje videre i læringen. Læringsresultater har en avgjørende betydning siden de kan vise om det eventuelt har skjedd en endring i elevens læringsfremgang og muligens læringsprosesser. På grunnlag av slike resultater kan lærere sette opp mål og gi elevene tilbakemelding om læringen deres (se Hattie og Timperly, 2007). Tilbakemeldingene inneholder i slike tilfeller ikke bare en klar oversikt over hva elevene har lært, men også informasjon om hvordan de har lært det og hvordan de best kan lære i fremtiden. Tilbakemeldingene som gis under vurdering som *fremmer* læring, bidrar til elevenes refleksjoner om egen læring.

I forskningslitteraturen som ble gjennomgått for denne undersøkelsen, beskrives vurdering som *fremmer* læring ofte som noe som involverer denne formen for egenrefleksjon, eller nærmere bestemt som en metode hvor elevene reflekterer over sin egen læring mens de deltar i en interaktiv, gjensidig tilbakemeldingsprosess med lærerne sine. Det sentrale målet med å bruke den gjensidige tilbakemeldingsprosessen i sammenheng med vurdering som *fremmer* læring er å stimulere elevenes metakognitive evner, med andre ord deres egen forståelse ikke bare av hva de lærer, men også hvordan de lærer og kan lære på best mulig måte.

Dette kommer klart frem gjennom uttalelsen fra the Assessment Reform Group (vurderingsreformgruppen) (2002), som beskriver vurdering som *fremmer* læring på følgende måte:

... prosessen hvor man finner og tolker informasjon som brukes av elever og lærere til å avgjøre hvor elevene befinner seg i læringsprosessen, hvilken vei de skal gå videre og hvordan de kommer seg dit på best mulig måte. (Assessment Reform Group, s. 2)

I denne forskningsbaserte sammenhengen omfatter vurdering som *fremmer* læring spørsmål om egenrefleksjon og egenvurdering som utvikler elevenes egen forståelse av hvordan læringen skjer og hvordan den kan utvikles videre. Dette er spesielt relevant siden vurdering som *fremmer* læring vektlegger vurdering som en metakognitiv prosess (se for eksempel beskrivelsen av vurdering som læring i Western and Northern Canadian Protocol for Collaboration in Education (den vest- og nordkanadiske samarbeidsprotokollen innen utdanning) fra 2006). Disse beskrivelsene er imidlertid ikke alltid hovedfokus når begrepet vurdering som *fremmer* læring brukes mer generelt (det vil si som i prosjektets nasjonale rapporter).

Meijer (2003) hevder at *det som fungerer godt for elever med behov for spesielt tilpasset opplæring, også fungerer godt for alle elever*, og denne regelen har ligget til grunn for hele vurderingsprosjektet som the Agency har gjennomført. Når man tenker på det forskningsavledede begrepet vurdering som *fremmer* læring, må det imidlertid vedkjennes at arbeidet er utført i forbindelse med elever uten behov for tilpasset opplæring. Spørsmål rundt vurdering som *fremmer* læring og elever med behov for tilpasset opplæring er berørt bare i liten grad innen forskningsarbeidet som dekkes av gjennomgangen av litteratur om vurdering som *fremmer* læring (Lynn et al., 1997; Black og Wiliam, 1998).

Som følge av dette ble det besluttet at the Agencys vurderingsprosjekt skulle omfatte en aktiv undersøkelse om relevansen av det forskningsbaserte begrepet vurdering som *fremmer* læring for læringen til elever med behov for tilpasset opplæring i tillegg til de mulige konsekvensene for vurderingsprosedyrene som brukes av lærere, skoleledere, foreldre og til og med elevene selv. Det sentrale spørsmålet som utkrystalliserte seg i diskusjonene i the Agencys vurderingsprosjekt, ble derfor: *Vil det som fungerer godt for de fleste elever, også fungere godt for elever med behov for tilpasset opplæring?* Diskusjonene med prosjektekspertene dreide seg i hovedsak om hvorvidt forskningsbegrepet vurdering som *fremmer* læring også gjaldt elever med behov for tilpasset opplæring.

Prosjektekspertene diskuterte to hovedområder:

1. Betyr vurdering som *fremmer* læring det samme for elever med og uten behov for tilpasset opplæring? Er det de samme prinsippene som brukes?
2. Er det forskjeller i bruken av vurdering som *fremmer* læring for elever med og uten behov for tilpasset opplæring? Hva vil i tilfelle disse forskjellene gå ut på for elever, lærere, skoleledere og pedagogisk praksis?

Vurdering som *fremmer* læring – et relevant begrep

Hovedresultatet av prosjektekspertenes diskusjoner er enigheten om at *vurdering som fremmer læring er en viktig del av vellykket opplæring og læring for alle elever, inkludert elever med behov for tilpasset opplæring.*

I hovedsak er ikke det avgjørende spørsmålet hvorvidt vurdering som *fremmer* læring kan benyttes på elever med behov for tilpasset opplæring, men heller *hvordan* en slik vurdering kan benyttes.

Prosjektekspertene fremhevet imidlertid et mulig problemområde i tilknytning til det å bruke vurdering som *fremmer* læring på elever som har størst behov for tilpasset opplæring. Spesielt ble det ansett som utfordrende å skulle involvere elever med alvorlige og flere typer lærevansker i den gjensidige tilbakemeldingsprosessen.

Prosjektekspertenes tanker om dette potensielle problemet kan oppsummeres som følger:
... elever med alvorlige lærevansker trenger ikke andre vurderingsystemer, men bare andre vurderingsmetoder/-verktøy.

Vurdering som *fremmer* læring – metoder og verktøy

Når det gjelder verktøy for vurdering som *fremmer* læring, forteller prosjektekspertenes tilbakemeldinger at mange tilnæringsmåter for vurdering som *fremmer* læring (som individualisert observasjon, mapper og kontaktbøker) allerede har vært mye brukt for elever med behov for tilpasset opplæring i lengre tid.

I forbindelse med andre potensielle metoder og verktøy må det understrekes at verktøy og metoder for vurdering som *fremmer* læring kan benyttes med elever med behov for tilpasset opplæring om de bare modifiseres og tilpasses (tilrettelegges) så de imøtekommer den enkelte elevens behov.

Prosjektekspertene anså lærerobservasjoner som en viktig metode for å samle inn informasjon til vurdering som *fremmer* læring. Denne metoden anses som spesielt relevant for elever med behov for tilpasset opplæring, siden det kan være den eneste måten som kan brukes for å samle inn informasjon om læringen til elever som bruker ikke-verbale eller pre-verbale kommunikasjonsformer.

Prosjektekspertenes innspill antydte imidlertid at lærere trenger å få mer rettleiding av spesialister for å forbedre sine observasjonsevner. Prosjektekspertene indikerte spesielt at det burde gis mer veiledning for å utvikle mer individualiserte metoder for å observere elever med behov for tilrettelagt opplæring/spesialundervisning. Noen av forslagene innebar bruk av video som et nyttig verktøy for å samle inn læringsresultater for elever med alvorlige lærevansker; et verktøy som ville gi lærerne best mulighet til å reflektere over vurderingen og diskutere resultatene med sine kolleger.

Utspørring er ofte en viktig del av samhandlingen mellom lærer og elev som inngår i den gjensidige tilbakemeldingsprosessen innen vurdering som *fremmer* læring. Prosjektekspertene antydte at det også er mulig – og nødvendig – å spørre ut elever med behov for tilpasset opplæring, men bare

... hvis spørsmålene stilles på en slik måte at eleven får nok tid til å svare ("ventetiden"), hvis det brukes forskjellige former for stimuli til å støtte spørsmålene (f.eks. visuelle kontra verbale stimuli), og hvis det tas høyde for forskjellige måter å svare på (f.eks. øyekontakt) ...

I tillegg indikerte prosjektekspertene også at mappen – hvis den suppleres med annen informasjon, for eksempel elevens IOP eller terapeutiske programmer utviklet av spesialist – kan være et verktøy for dialog med andre fagpersoner og foreldre.

Til slutt uttrykte prosjektekspertene at tilnæringsmetoder som oppmuntrer egenvurdering og spesielt egenrefleksjon, er anvendelige verktøy innen vurdering som *fremmer* læring hvis de tilrettelegges på riktig måte og modifiseres for å imøtekomme behovet til den enkelte elev. Å styrke evnene til egenvurdering ble ansett som et viktig mål for elever med alvorlige lærevansker som ofte har personlige læringsmål om autonomi og uavhengighet.

Disse egenskapene er grunnleggende ferdigheter som tydelig støttes av utviklingen av evnen til egenrefleksjon og metakognitive ferdigheter (Porter et al., 2000).

Vurdering som *fremmer læring* – konsekvenser for skoleledere

Alle prosjektekspertene var enige om den viktige rollen skoleledere har når det gjelder å skape mulighet for lærerne til å diskutere og reflektere over vurderingsspmål og for foreldrene til å delta i prosessen med å vurdere barna deres. Det er behov for

... at ledelsen på skolene overvåker planleggingen og vurderingen ... flere kontaktbøker mellom hjem og skole, uformelle vurderingssamtaler og telefonsamtaler.

Skolelederne er viktige aktører i utviklingen av en organisasjonell etos som anerkjenner at elevenes deltakelse er grunnleggende (Porter, Robertson og Hayhoe, 2000). Uten respekt for elevenes ønsker og en allmenn skolefilosofi som støtter elevdeltakelse, er det mindre sannsynlig at det vil skje noen utvikling innen vurdering som *fremmer læring*.

I det store og hele anså prosjektekspertene fra flere av the Agencys medlemsland at når det gjelder skoleledere, må de sørge for at alle lærere får mer formell tid til å reflektere over hvordan de bruker vurdering, slik at de kan bruke prinsipper for vurdering som *fremmer læring* med elevene på en vellykket måte.

Konklusjoner

Alle bidragene fra prosjektekspertene var enstemmige: Begrepet vurdering som *fremmer læring*, slik det nå forstås av landene, men – av størst betydning for denne debatten – også som beskrevet i forskningslitteraturen, gjelder alle elever, også de elevene som har behov for tilpasset opplæring.

Denne påstanden fra diskusjonene med prosjektekspertene kan utvikles videre: Vurdering som *fremmer læring* gjelder alle elever, og fra et inkluderende ståsted bør det ikke være noen grunn til å skille mellom elever med og uten behov for tilpasset opplæring, men heller å differensiere klasseromspraksisen for å imøtekomme alle elevenes behov.

Med basis i denne påstanden kan man fremheve fire hovedfunn:

1. De samme prinsippene for vurdering som *fremmer læring* gjelder både elever med og uten behov for tilpasset opplæring.
2. Den eneste forskjellen i vurdering som *fremmer læring* mellom elever med og uten behov for tilpasset opplæring ligger egentlig i hvilken type verktøy og hvilke vurderings-/kommunikasjonsmetoder som brukes av lærerne.
3. Det eneste problemområdet forbundet med at vurdering som *fremmer læring* skal benyttes på elever med behov for tilpasset opplæring, er knyttet til tanken om vurdering som *fremmer læring* som et verktøy for elevenes refleksjoner om sin egen læring (dvs. samhandlingen mellom elev og lærer i den gjensidige tilbakemeldingsprosessen). Når det gjelder elever som bruker alternative kommunikasjonsmåter, kan ikke denne tilbakemeldingsprosessen foregå på den "vanlige", språkbaserte måten. I slike tilfeller må det utforskes og iverksettes en mer individualisert tilnæringsmåte med nye vurderingsverktøy og en rekke hjelpemidler for samspillet mellom lærer og elev. Et

eksempel på dette kan være nøye observasjon i strukturerte situasjoner, noe som gir læreren muligheten til å vurdere hva elevene liker og ikke liker osv.

4. Mange metoder og verktøy for vurdering som *fremmer* læring er blitt utviklet i miljøer tilrettelagt for behov for tilpasset opplæring. Disse metodene og verktøyene kan overføres til ordinære skolemiljøer for å forbedre opplæringstilbudet for alle elever.

Kort sagt kan og bør vurdering som *fremmer* læring benyttes på alle elever, inkludert elever med behov for tilpasset opplæring, med forbehold om at det gjøres relevante og nødvendige endringer og modifiseringer for å sikre at den enkelte elev får delta i hele vurderingsprosessen.

Det er tydelig at diskusjonene om begrepet vurdering som *fremmer* læring innenfor rammene av the Agencys vurderingsprosjekt bare har bidratt med et utgangspunkt. Det trengs mer omfattende undersøkelser i fremtiden, med forskning og en mer utstrakt formidling av eksempler på god praksis når det gjelder bruken av vurdering som *fremmer* læring for å imøtekomme behovet til elever med behov for tilpasset opplæring.

Håpet er imidlertid at prosjektskupertenes refleksjoner og deres påstand om nytteverdien av begrepet for å støtte læringsprosessene til alle elever skal bidra med informasjon som kan brukes i arbeidet og beslutningstakingen til politikere og fagpersoner innen utdanning i hele Europa.

Den engelske versjonen av dette dokumentet finnes i sin helhet – inkludert direkte sitater av prosjektskupertene vedrørende hovedfunnene – på nettsiden <http://www.european-agency.org/site/themes/assessment/index.shtml>

Litteraturliste

Assessment Reform Group (vurderingsreformgruppen) (1999): *Assessment for Learning: Beyond the Black Box*. Cambridge: University of Cambridge School of Education.

Assessment Reform Group (vurderingsreformgruppen) (2002): *Assessment for Learning: 10 principles. Research-based principles to guide classroom practice*. Nuffield Foundation: Elektronisk utgave finnes på: http://www.qca.org.uk/libraryAssets/media/4031_afl_principles.pdf (sist besøkt i november 2008).

Black, P. og Wiliam, D. (1998) *Inside the Black Box: Raising Standards through Classroom Assessment* Phi Delta Kappan, 80, 139-148. Elektronisk utgave finnes på: <http://www.pdkintl.org/kappan/kbla9810.htm> (sist besøkt i juli 2008).

Black, P. og Wiliam, D. (2002): *Inside the Black Box: Raising Standards through Classroom Assessment*. London: King's College.

Harlen, W. (2007a): *Assessment of Learning*. London: Sage.

Harlen, W. (2007b): *The Quality of Learning: assessment alternatives for primary education*. (Primary Review Research Survey 3/4). Cambridge: University of Cambridge.

Hattie, J. og Timperly, H. (2007): The power of feedback. *Review of Educational Research*, Vol. 77, Nr. 1, s. 81–112.

Lynn, S. F. et al. (1997): "Effects of task-focused goals on low-achieving students with and without learning disabilities". *American Educational Research Journal*, 34, s. 513–543.

Meijer, C. J. W. (red.) (2003): *Inkluderende opplæring og klasseromspraksis (Inclusive Education and Classroom Practices)*. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education.

Porter, J., Robertson, C. og Hayhoe, H. (red.) (2000): *Classroom Assessment for Students with Learning Difficulties/Disabilities*. Birmingham: Qualifications & Curriculum Authority.

William, D. (2007): *Assessment for learning: why, what and how*. London: Institute of Education, University of London.

William, D. og Leahy, S. (2007): "A theoretical foundation for formative assessment". In J. McMillan, H. (ed.) *Formative Classroom Assessment: Theory into Practice* (s. 29–42). New York: Teachers College Press.

Western and Northern Canadian Protocol for Collaboration in Education, (red.) (2006): *Rethinking Classroom Assessment with Purpose in Mind*. Crown Right of the Government of Alberta, British Columbia, Manitoba, Northwest Territories, Nunavut, Saskatchewan, Yukon Territory: Western and Northern Canadian Protocol for Collaboration in Education.